

Gemeente Bernheze
dhr. T. Donkers
Postbus 19
5384 ZG Heesch

Noordwijk, 09-05-2012

Kenmerk: 25571210/PBO/brf1
Contactpersoon: Dhr. P.A. van den Bos
E-mail: pvdbos@idds.nl

Betreft: Definitieve rapportage Graafsebaan, Heesch, Gemeente Bernheze

Geachte heer Donkers,

Bij deze ontvangt u het definitieve rapport van het archeologisch onderzoek aan de Graafsebaan, Heesch, Gemeente Bernheze. De aan- en opmerkingen van het bevoegd gezag zijn in deze definitieve versie van het rapport verwerkt. Er hebben geen significante wijzigingen plaatsgevonden ten opzichte van de conceptversie.

Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Mocht u vragen of opmerkingen hebben dan kunt u contact opnemen met de in de aanhef vermelde contactpersoon.

Met vriendelijke groet,
IDDS Archeologie

Drs. P.A. (Peter) van den Bos
Projectleider Archeologisch Onderzoek

NOORDWIJK (hoofdkantoor)

's-Gravendijckseweg 37
Postbus 126
2200 AC Noordwijk

T 071 - 402 85 86
info@idds.nl
www.idds.nl

VEENENDAAL

T 0318 - 69 00 22

BREDA

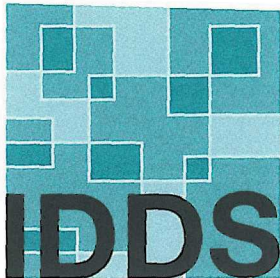
T 076 - 548 66 20

HOOGVEEN

T 0528 - 72 22 29

SEVENUM

T 077 - 467 05 86

Inventariserend veldonderzoek d.m.v proefsleuven

**Graafsebaan, Heesch
Gemeente Bernheze**

B&G rapport 1330

Colofon

Projectnummer	27360211
Auteur	Drs. P.A. van den Bos
Redactie	Drs. B.A. Corver
Versie	1.0
Status	definitief

Autorisatie

Dhr. B.A. Corver	Senior Archeoloog	27-3-2012	

Goedkeuring

Dhr. T. Donkers	Gemeente Bernheze		

Opdrachtgever

Fam. J.M.A.P. van Eerd
Lindelaan 9
5384 BD Heesch

© IDDS Archeologie
Noordwijk, maart 2012
ISSN 1879-3711

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Protocol 4003

NOORDWIJK (hoofdkantoor)

's-Gravendijckseweg 37	T 071 - 402 85 86
Postbus 126	info@idds.nl
2200 AC Noordwijk	www.idds.nl

VEENENDAAL

T 0318 - 69 00 22

BREDA

T 076 - 548 66 20

HOOGVEEN

T 0528 - 72 22 29

SEVENUM

T 077 - 467 05 86

www.idds.nl

SAMENVATTING:

In opdracht van fam. J.M.A.P. van Eerd is op 6 december 2011 een inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven uitgevoerd in verband met de geplande (her)ontwikkeling van het plangebied aan de Graafsebaan in Heesch, gemeente Bernheze.

In het zuidwesten van het plangebied is in werkput 1 een archeologische vindplaats aangetroffen (bijlage 3a). Het gaat om een cluster sporen (greppels en een kuil) uit de Late Middeleeuwen (12e – 13e eeuw). Eén greppel (spoor 4) bevatte hiernaast ook aardewerk uit de 15e/16e eeuw. In de overige werkputten (2, 3 en 4) zijn naast spitsporen en (sub)recente verstoringen geen archeologisch interessante sporen aangetroffen.

Aan de hand van de scoretabel en beslissingsdiagram uit de KNA is bepaald dat het hier om een behoudenswaardige vindplaats gaat.

Op basis van de bepaalde behoudenswaardigheid van de beschreven vindplaats wordt normaal gesproken een vervolgonderzoek in de vorm van een archeologische opgraving aanbevolen. In dit geval beperkt de vindplaats zich tot het uiterste zuidwestelijke deel van het plangebied (bijlage 2, bijlage 3b). Dit deel wordt slechts in beperkte mate bedreigd door het te realiseren bouwplan (bijlage 5). Dit in combinatie met de slechts middelhoge waardering van de vindplaats in de scoretabel (tabel 1) is reden om geen opgraving, maar een begeleiding aan te bevelen.

Het advies is om de graafwerkzaamheden ten behoeve van de bouw van het meest westelijk gelegen van de twee panden archeologisch te begeleiden.

INHOUDSOPGAVE:

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED.....	4
1. INLEIDING	5
1.1. Onderzoekskader.....	5
1.2. Doel- en vraagstellingen van het onderzoek	5
1.3. Ligging van het plangebied	5
1.4. Werkwijze	6
2. VOORONDERZOEK.....	7
3. RESULTATEN VAN HET VELDWERK.....	8
3.1. Fysische geografie	8
3.2. Sporen.....	10
3.3. Vondsten	11
4. WAARDERING	13
5. CONCLUSIE	15
5.1. Beantwoording van de onderzoeksvragen	15
6. AANBEVELINGEN	16
6.1. Betrouwbaarheid	16
LITERATUUR EN KAARTEN.....	17
LIJST VAN AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN	18
BIJLAGEN	
1. Topografische kaart	
2. Overzichtskaart	
3a. Allesporenkaart oost	
3b. Allesporenkaart west	
4. Allesporenkaart op kadasterkaart minuutplan 1811-1832	
5. Allesporenkaart met toekomstige bebouwing	
6. Vondstenlijst	
7. Periodentabel	

Administratieve gegevens van het plangebied

<i>Toponiem</i>	Graafsebaan
<i>Onderzoeksmeldingsnummer</i>	49471
<i>Plaats</i>	Heesch
<i>Gemeente</i>	Bernheze
<i>Provincie</i>	Noord-Brabant
<i>Coördinaten</i>	
<i>Centrum</i>	165347/416395
<i>Hoekpunten</i>	165344/416415 (NW)
	165398/416425 (NO)
	165408/416398 (ZO)
	165350/416377 (ZW)
<i>Oppervlakte plangebied</i>	ca. 2161 m2
<i>Onderzoekskader</i>	Bouwvergunning
<i>Opdrachtgever</i>	Fam. J.M.A.P. van Eerd Lindelaan 9 5384 BD Heesch
<i>Uitvoerder</i>	IDDS Archeologie Contactpersoon: Dhr. P.A. van den Bos Postbus 126 2200 AC Noordwijk (ZH) Tel: 071-4028586 E-mail: pvdos@idds.nl
<i>Bevoegde overheid</i>	Gemeente Bernheze Contactpersoon: dhr. T. Donkers Postbus 19 5384 ZG Heesch Tel: 041-2458888
<i>Beheer en plaats van documentatie</i>	Provinciaal Depot voor Bodemvondsten van de provincie Noord-Brabant
<i>Uitvoeringsperiode onderzoek</i>	6 december 2011

1. Inleiding

1.1. Onderzoekskader

In opdracht van fam. J.M.A.P. van Eerd heeft archeologisch onderzoeksbureau IDDS Archeologie op 6 december 2011 een Inventariserend veldonderzoek d.m.v proefsleuven, uitgevoerd aan de Graafsebaan in Heesch, gemeente Bernheze. De aanleiding voor dit onderzoek is de geplande woningbouw van vier nieuwe woningen in het plangebied. In 2009 is voor het aan de westzijde aan het plangebied grenzende terrein Nistelrodeseweg / Graafsebaan een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen uitgevoerd. Daarbij zijn ook twee boringen geplaatst in het huidige plangebied.

Onder het (slechts) 30-50 cm dikke, slechts gedeeltelijk verstoorde, esdek werd in de boringen een 15-25 cm dikke, donkere omgewerkte laag aangetroffen, geïnterpreteerd als een omgewerkte oude bodem tussen het esdek en het dekzand. In de boring in het noordoosten van het huidige plangebied werd onder deze laag nog een 15 cm dikke, lichtbruine omgewerkte laag gevonden. Op basis van de onderzoeksresultaten werd destijds vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. Op basis van dit advies acht de bevoegde overheid ook voor het plangebied een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2 (KNA; Centraal College van Deskundigen 2010) en conform het Programma van Eisen (PvE) dat voor dit onderzoek is opgesteld door IDDS Archeologie (Moerman 2011). Het veldwerk is uitgevoerd door drs. P.A. van den Bos (KNA-archeoloog en projectleider) en drs. S. Wittka (veldarcheoloog). De verantwoordelijke senior KNA-archeoloog voor het project is drs. B.A. Corver.

Deze rapportage bevat de resultaten van het proefsleuvenonderzoek.

1.2. Doel- en vraagstellingen van het onderzoek

Het doel van het Inventariserend veldonderzoek d.m.v proefsleuven is het controleren van de archeologische verwachting en het vaststellen van de inhoudelijke en fysieke kwaliteit (de omvang, datering, conservering, gaafheid en waarde) van archeologische vindplaats(en). Het doel is te komen tot een waardestelling van eventuele aangetroffen archeologische resten conform de criteria van de KNA versie 3.2.

Om de doelstelling te realiseren dient op de volgende onderzoeksvragen een antwoord te worden gegeven:

- Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?
- Wat is de conservering en gaafheid van de vindplaats(-en)?
- Wat is de fasering van de vindplaats(-en)?
- Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?
- Uit welke periode dateren de eventuele sporen?
- Wat is de geologische context van de aangetroffen archeologische resten?
- Indien geen of nauwelijks archeologische resten worden aangetroffen: wat is de reden hiervoor?

1.3. Ligging van het plangebied

De ligging van het onderzochte gebied, oftewel het plangebied, is weergegeven in bijlage 1. Het plangebied ligt in de hoek van de Graafsebaan en Nistelrodenseweg te Heesch. Het wordt in het noorden begrensd door de Graafsebaan en in het zuiden, oosten en westen door bebouwing. De

exacte ligging en contouren van het plangebied zijn nader weergegeven in bijlage 2. Ten tijde van het veldonderzoek was het plangebied in gebruik als grasland (Figuur 1).

Figuur 1: Het plangebied voorafgaand aan het veldwerk.

1.4. Werkwijze

In het plangebied zijn, conform het Programma van Eisen, proefsleuven aangelegd met een totale omvang van 180 m² (ca. 8,5 % van het plangebied). Het betreft drie proefsleuven van 4x10 m en één proefsleuf van 4x15 m, die haaks op de Graafsebaan aangelegd zijn (bijlage 2). Werkput 3 is een aantal meters naar het noorden verplaatst in verband met de aanwezigheid van een appelboom. Deze verplaatsing is dermate klein dat het niet van invloed is geweest op de beantwoording van de onderzoeksvragen.

De putten zijn met behulp van een graafmachine met een dichte, gladde bak schavenderwijs verdiept. In iedere werkput is één vlak aangelegd in de top van het schone dekzand. Dit niveau ligt direct onder het humeuze dek op een diepte van tussen de 40 en 80 cm onder maaiveld. Tijdens de aanleg is het vlak onderzocht met een metaaldetector.

Voor het fysisch-geografisch onderzoek zijn per werkput twee profielen gedocumenteerd. Hiervoor zijn de wanden over een meter breed schoongemaakt, ingekrast, gefotografeerd, getekend en beschreven. De vlaktekening is, met uitzondering van werkput 1, met behulp van GPS gemaakt. Werkput 1 is met de hand op papier getekend aan de hand van met de GPS ingemeten vaste punten.

Alle sporen zijn gecoupeerd en beschreven. Vondsten zijn per spoor of anders per vak (4 x 5 meter) verzameld. Van het vlak, de coupes en de profielen zijn foto's met fotobord genomen. Vlak-, maaiveld-, en profielhoogtes zijn ingemeten met de GPS.

2. Vooronderzoek

Direct ten westen van en gedeeltelijk binnen het plangebied is in februari 2009 door ADC Archeoprojecten een archeologisch bureau- en booronderzoek uitgevoerd (Holl & van Lil 2009). Hierbij werd vastgesteld dat het verwachte esdek en de onderliggende cultuurlaag nog gedeeltelijk aanwezig waren. Op basis van dit onderzoek is voor het huidige plangebied vervolgonderzoek door middel van proefsleuven aanbevolen. Hieronder worden kort de bevindingen van dit onderzoek beschreven.

Archeologische onderzoeken in de omgeving (binnen een straal van 600 m van het plangebied) laten veelal (deels) onverstoorde bodemprofielen zien, waarin nog archeologische resten kunnen worden aangetroffen. Proefsleufonderzoeken of opgravingen hebben echter nog nauwelijks plaatsgevonden. Alleen het terrein "De Hoef", circa 500 m ten zuidoosten van het plangebied, is middels proefsleuven en een opgraving onderzocht. Hier zijn resten van landweren uit de 14^e tot 16^e en mogelijk 17^e eeuw aangetroffen (Archiswaarnemingen 45061, 405407 en 414817). Vele losse vondsten uit de omgeving van het plangebied duiden op bewoning vanaf de IJzertijd en mogelijk reeds vanaf het Mesolithicum.

Het plangebied is naar verwachting gelegen op een dekzandrug met een esdek. Vanaf de vorming van het dekzandlandschap in het Laat-Paleolithicum werden de zuidelijke zandgronden bewoond. De bewoning was met name geconcentreerd op de hogere delen, zoals de dekzandruggen. Vanaf de Romeinse tijd werd de bewoning verplaatst naar de hellingen van de dekzandruggen, niet te ver van de lagere delen. In de Laat Romeinse tijd en de Vroege Middeleeuwen verschoof de bewoning terug naar de hogere delen van het landschap.

In de Middeleeuwen bleken de lage gebieden aantrekkelijk om te vestigen, omdat hier het vee kon rondlopen, de mest kon worden verzameld en gebruikt voor het bemesten van de akkers. Deze akkers waren vaak voormalige heidegronden of bos dat in toenemende mate werd ontgonnen vanaf de 13^e eeuw. De bewoning verschoof naar de minder vruchtbare delen aan de randen van akkers (Vervloet 2000).

De ontginning van de heidevelden gebeurde met name in de 19de en 20ste eeuw, waarbij het merendeel van de grond in gebruik werd genomen voor de landbouw. Dit was nodig vanwege de groei van de bevolking, waarbij het bestaande landbouwareaal niet meer voldeed.

Na de Tweede Wereldoorlog zijn de delen langs de Peelrand sterk verstedelijkt. Ook Heesch is één van de dorpen die sinds die periode een sterke groei heeft doorgemaakt. Het plangebied is onbebouwd geweest in de 19e en 20ste eeuw. Direct ten zuiden van het plangebied ligt een historische boerderij die in 1806 is gebouwd. Het is mogelijk dat er in het plangebied resten van deze agrarische bebouwing aanwezig zijn.

Op basis van het booronderzoek is gebleken dat de top van het dekzand ligt op een variabele diepte tussen 45 en 70 cm -mv. Het plaggendeek dat aanwezig is, is slechts 30 tot 50 cm dik. Mogelijk is het deels afgegraven. Onder dit esdek is in alle boringen een 15 tot 25 cm dikke, donkere, omgewerkte laag aanwezig. In het bureauonderzoek werden archeologische resten verwacht in een omgewerkte oude bodem tussen het esdek en het dekzand. Uit het booronderzoek is gebleken dat deze laag nog aanwezig is. Onder deze cultuurlaag zijn eventuele grondsporen in het onderliggende gele zand naar verwachting goed bewaard gebleven. Daarom kunnen in het plangebied archeologische resten voorkomen. Door de aanwezigheid van een esdek, is de kans dat eventuele archeologische resten bewaard zijn gebleven hoog.

In het hele plangebied worden archeologische resten verwacht uit alle archeologische perioden. Op basis van de vondsten die in de directe omgeving van het plangebied gedaan zijn, worden echter vooral resten uit de Late Middeleeuwen verwacht.

3. Resultaten van het veldwerk

3.1. Fysische geografie

Voor het fysisch-geografisch onderzoek zijn in de vier proefsleuven in totaal acht kolommen onderzocht en beschreven. Bij de beschrijving van de opbouw van de ondergrond zijn verschillende pakketten onderscheiden. De pakketten bestaan uit één of meer lagen. De bodemopbouw is over het hele plangebied grofweg gelijk gebleken. Hieronder zal deze opbouw worden beschreven.

Het plangebied was in gebruik als een grasland. De opbouw van de ondergrond bestaat uit een circa 35 tot 80 cm dik antropogeen geroerd donkergrijsbruin pakket van humeus, matig siltig zand (Figuur 2). Dit pakket is in de meeste profielen onderverdeeld in twee lagen. De bovenste laag is de bouwvoor (ca. 20 tot 40 cm dik), die recent is geploegd. De laag daaronder is ca. 30 tot 40 cm dik en modern geroerd maar niet geploegd. De bovenste laag is door bioturbatie en ploegen homogeen van aard en de onderste laag is meer gevlekt en bestaat uit brokken grond. Plaatselijk (profiel 2 van werkput 2) is de onderste laag in de bovenste bouwvoor opgenomen en ligt deze bouwvoor direct op het onderliggende pakket.

Figuur 2: Profiel 1 van werkput 2.

Bij profiel 1 van werkput 1, profiel 2 van werkput 3 en profiel 1 van werkput 4 is tussen de hierboven en onder beschreven pakketten een laag met door ploegen of spitten omgezette grond aanwezig (Figuur 3). Het gaat hier om lichtgrijs / donkergrijs gevlekt zand met een matige fractie humus.

Figuur 3: Profiel 1 van werkput 1

Hieronder is een volgend pakket bestaand uit lichtgrijs / oranje matig fijn zand en dit betreft de top van het pakket laatpleistoceen dekzand dat geologisch gezien tot de Formatie van Bortel behoort (De Mulder *et al.* 2003). De overgang van pakket 1 naar 2 is scherp. Ook bij die profielen waar nog een verploegde tussenlaag is waargenomen is de overgang van deze laag naar het pakket dekzand scherp. In de top van het pakket dekzand zijn sporen van inspoeling van ijzeroxiden waargenomen (roestige kleur). De oorspronkelijke top van het dekzandpakket is niet te bepalen aangezien er geen resten van bodemvorming zijn aangetroffen.

Op de overgang van pakket 1 naar 2 zijn sporen van mechanische en of handmatige ontgravingen waargenomen (figuur 4).

Figuur 4: Spitsporen in werkput 3

3.2. Sporen

In totaal zijn tijdens het proefsleuvenonderzoek vijf sporen aangetroffen (bijlage 3b). Deze zijn alle te vinden in werkput 1 (figuur 5). Het gaat om drie greppels (sporen 2, 3 en 4), een kuil (spoor 1) en één spoor kon niet worden gedefinieerd (spoor 5).

Figuur 5: Vlakfoto van werkput 1

Spoor 1 is een vierkante kuil met ronde hoeken. De vulling bestaat uit donkerbruingrijs / lichtbruin gevlekt licht siltig, licht humeus zand. Het spoor is ca. 70 x 70 cm en ongeveer 35 cm diep. Mogelijk is het spoor te interpreteren als paalspoor. Het gebrek aan vergelijkbare sporen in de proefsleuf maakt de aanwezigheid van structuren onmogelijk te bewijzen.

Sporen 2 en 3 zijn twee parallel lopende greppels (NO – ZW) met vrijwel identieke vorm en vulling. Het zijn 50 tot 60 cm brede greppels met een diepte van ca. 60 cm. De vulling van beide sporen bestaat uit donkerbruingrijs / lichtbruin gevlekt licht siltig, licht humeus zand, vrijwel identiek aan de vulling van spoor 1.

Spoor 4 is een greppel met een afwijkende oriëntatie (O – W) ten opzichte van sporen 2 en 3. De vulling van dit spoor bestaat uit donkergrijs matig siltig, matig humeus zand met ijzerconcreties. Het spoor is ongeveer 90 cm breed en 35 cm diep. Het spoor heeft drie uitstulpingen, waarvan er twee tegenover elkaar liggen. De uitstulpingen zijn gecoupeerd, maar lijken geen losstaande sporen te zijn, maar delen waar de greppel iets breder is.

Spoor 5 is een vlek die uit het noordelijke profiel van de werkput steekt. Er is een te klein deel van het spoor zichtbaar om een goede interpretatie van het spoor te geven. Mogelijk gaat het om een kuil of

begin van een greppel. Het spoor is ongeveer 1 meter breed en minimaal 20 cm diep. De vulling van het spoor is gelijk aan die van spoor 4.

De greppels zijn waarschijnlijk te interpreteren als perceelgrenzen. Ze komen echter niet voor op de kadasterkaart minuutplan van 1811 (bijlage 4). Ook latere kaarten laten op deze locatie geen perceelgrenzen of andere structuren zien die de aanwezigheid van de greppels kan verklaren. Dit is in overeenstemming met de datering van het vondstmateriaal uit de greppels. Die ligt ruim voor de 19^e eeuw (paragraaf 3.3).

In alle putten (bijlage 3a, 3b) zijn vakken en rijen spitsporen waargenomen (Figuur 4, Figuur 6). Deze hebben geen spoornummer gekregen, maar zijn wel aangegeven op de vlaktekeningen. Verder zijn in alle putten ook (sub)recente verstoringen aangetroffen (Figuur 6). Dit verklaart niet helemaal de afwezigheid van sporen in werkputten 2, 3 en 4, aangezien ook in werkput 1 deze sporen van afgraving zijn waargenomen. Het vlakniveau van werkputten 1, 3 en 4 is vrijwel gelijk op ca. 8,70 meter + NAP en die van werkput 2 is met een gemiddelde van 9,00 meter iets hoger.

Figuur 6: Werkput 2, met spitsporen en (sub)recente verstoringen.

3.3. Vondsten

In totaal zijn tijdens het proefsleuvenonderzoek elf vondstnummers uitgedeeld met in totaal 82 vondsten (bijlage 6). Vondstnummers 3, 4 en 5 zijn afkomstig uit respectievelijk sporen 1, 3 en 4. De rest van de vondstnummers zijn vlakvondsten afkomstig uit het bovenste pakket donkerbruine grond die zijn verzameld bij de aanleg van de proefsleuven.

4. Waardering

In het zuidwesten van het plangebied is in werkput 1 een archeologische vindplaats aangetroffen (bijlage 3b). Het gaat om een cluster sporen (greppels en een kuil) uit de Late Middeleeuwen (12e – 13e eeuw). Één greppel (spoor 4) bevatte hiernaast ook aardewerk uit de 15e/16e eeuw.

Hieronder is de waardering van de resultaten gepresenteerd volgens de KNA, versie 3.2 (Centraal College van Deskundigen 2010). De waardering bestaat uit twee gedeelten; te weten een beslissingsdiagram (Figuur 9) en een scoretabel (tabel 1).

In de scoretabel (Tabel 1) worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien. De vindplaats wordt beoordeeld op twee aspecten, namelijk fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. De score gaat van 1 tot 3. Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. De belevingswaarde wordt alleen gescoord als de archeologische vondsten nog boven de grond zichtbaar zijn, dit is hier niet het geval.

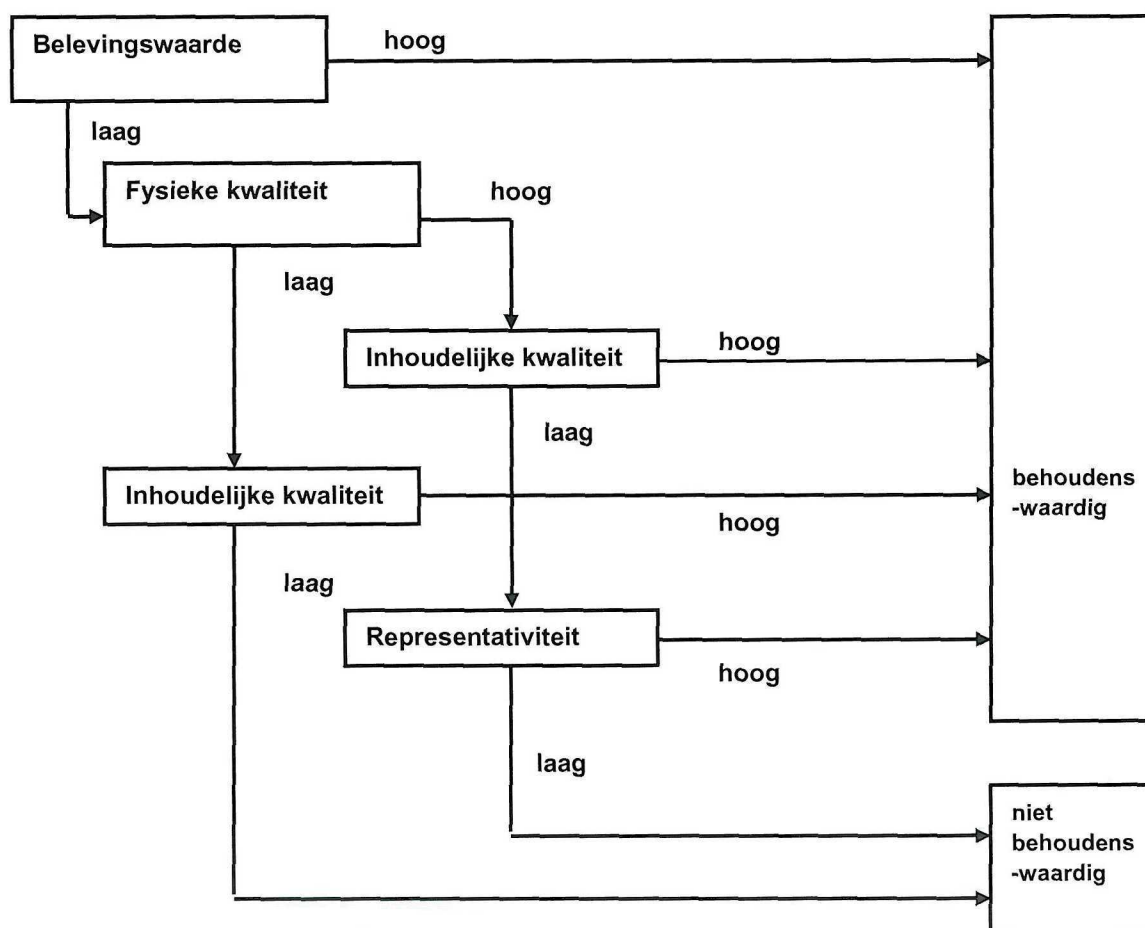
Waarden	Scores	Opmerkingen
Belevingswaarde		
Schoonheid	-	wordt niet gescoord
Herinneringswaarde	-	wordt niet gescoord
Fysieke kwaliteit		
Gaafheid	2	
Conservering	2	
Inhoudelijke kwaliteit		
Zeldzaamheid	2	
Informatiewaarde	2	
Ensemblewaarde	2	
Representativiteit	nvt	

Tabel 1: scoretabel volgens bijlage IV van KNA 3.2

Op het punt van fysieke kwaliteit scoort de vindplaats middelhoog. Er is op een aantal plaatsen sprake van (sub)recente verstoring van het vlak. Ook is door de aanwezigheid van spitsporen de bovenste laag van het sporenveld slecht zichtbaar. Het esdek lijkt sub(recent) volledig verstoord te zijn. Toch zijn de sporen in werkput 1 relatief goed zichtbaar en wordt er goed bewaard gebleven vondstmateriaal aangetroffen.

Op het punt van inhoudelijke kwaliteit is de score eveneens middelhoog. Vondsten uit de Late Middeleeuwen zijn niet heel zeldzaam in de omgeving van het plangebied (zie ook hoofdstuk 2 over het vooronderzoek), maar grondsporen uit deze periode worden niet zeer vaak aangetroffen. De informatiewaarde voor de omgeving van Heesch is dan ook middelhoog te noemen. Zelfs al gaat het slechts over perceelgrenzen, voor deze periode (12^e/13^e eeuw) is ook dit van waarde. Over de representativiteit kan door de kleinschaligheid van het onderzoek niets worden gezegd.

Om met de scores uit te maken of de archeologische resten volgens de normen van de KNA (versie 3.2) behoudenswaardig zijn, worden ze overgebracht naar deel twee, het beslissingsdiagram. In het beslissingsdiagram wordt op de basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is.

Figuur 9: Beslissingsdiagram volgens bijlage IV van de KNA.

Aan de hand van het beslissingsdiagram is moeilijk te zien of er hier sprake is van een behoudenswaardige vindplaats. Dit doordat alle scores middelhoog zijn. Het is onze mening dat het ontbreken van lage scores voldoende is om te spreken van een behoudenswaardige vindplaats.

5. Conclusie

In opdracht van fam. J.M.A.P. van Eerd is op 6 december 2011 een inventariserend veldonderzoek d.m.v proefsleuven uitgevoerd in verband met de geplande (her)ontwikkeling van het plangebied aan de Graafsebaan in Heesch, gemeente Bernheze.

In het zuidwesten van het plangebied is in werkput 1 een archeologische vindplaats aangetroffen (bijlage 3b). Het gaat om een cluster sporen (greppels en een kuil) uit de Late Middeleeuwen (12e – 13e eeuw). Eén greppel (spoor 4) bevatte hiernaast ook aardewerk uit de 15e/16e eeuw. In de overige werkputten (2, 3 en 4) zijn naast spitsporen en (sub)recente verstoringen geen archeologisch interessante sporen aangetroffen.

Aan de hand van de scoringstabel en beslissingsdiagram uit de KNA is bepaald dat het hier om een behoudenswaardige vindplaats gaat.

5.1. Beantwoording van de onderzoeksvragen

- *Wat is de aard, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen en sporenclusters?*

In het zuidoosten van het plangebied is in werkput 1 een archeologische vindplaats aangetroffen (bijlage 3b). Het gaat om een cluster sporen (greppels en een kuil) uit de Late Middeleeuwen (12e – 13e eeuw). Eén greppel (spoor 4) bevatte hiernaast ook aardewerk uit de 15e/16e eeuw. In de overige werkputten (2, 3 en 4) zijn naast spitsporen en (sub)recente verstoringen geen archeologisch interessante sporen aangetroffen.

- *Wat is de conservering en gaafheid van de vindplaats(-en)?*

Op het punt van fysieke kwaliteit scoort de vindplaats middelhoog. Er is op een aantal plaatsen sprake van (sub)recente verstoring van het vlak. Ook is door de aanwezigheid van spitsporen de bovenste laag van het sporenveld slecht zichtbaar. Het esdek lijkt sub(recent) volledig verstoord te zijn. Toch zijn de sporen in werkput 1 relatief goed zichtbaar en wordt er goed bewaard gebleven vondstmateriaal aangetroffen.

- *Wat is de fasering van de vindplaats(-en)?*

De kuil (spoor 1) en de twee parallelle greppels (spoor 2 en 3) dateren in de 12^e/13^e eeuw. De derde greppel bevatte naast 12^e/13^e eeuws ook 15^e/16^e eeuws aardewerk. Het is onduidelijk of deze greppel continu gebruikt is in deze periode.

- *Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?*

De vondsten dateren uit de 12^e eeuw tot het heden. Het gaat om natuursteen, keramisch bouw materiaal en aardewerk.

- *Uit welke periode dateren de eventuele sporen?*

De kuil (spoor 1) en de twee parallelle greppels (spoor 2 en 3) dateren in de 12^e/13^e eeuw. De derde greppel bevatte naast 12^e/13^e eeuws ook 15^e/16^e eeuws aardewerk.

- *Wat is de geologische context van de aangetroffen archeologische resten?*

Het plangebied is gelegen op een dekzandrug met een verstoord esdek.

- *Indien geen of nauwelijks archeologische resten worden aangetroffen: wat is de reden hiervoor?*

Er zijn slechts beperkt archeologische resten aangetroffen. Dit is deels te verklaren door de afwezigheid van een onverstoord esdek en de aanwezigheid van spitsporen en andere (sub)recente verstoringen. Dat er in het zuidoostelijke hoekje van het plangebied toch een aantal sporen zijn aangetroffen kan betekenen dat er in de overige delen nooit sporen aanwezig zijn geweest.

6. Aanbevelingen

Op basis van de bepaalde behoudenswaardigheid van de beschreven vindplaats wordt normaal gesproken een vervolgonderzoek in de vorm van een archeologische opgraving aanbevolen. In dit geval beperkt de vindplaats zich tot het uiterste zuidwestelijke deel van het plangebied (bijlage 2, bijlage 3b). Dit deel wordt slechts in beperkte mate bedreigd door het te realiseren bouwplan (bijlage 5). Dit in combinatie met de slechts middelhoge waardering van de vindplaats in de scoretabel (tabel 1) is reden om geen opgraving, maar een begeleiding aan te bevelen.

Het advies is om de graafwerkzaamheden ten behoeve van de bouw van het meest westelijk gelegen van de twee panden archeologisch te begeleiden.

NB. Bovenstaand advies dient gecontroleerd en beoordeeld te worden door de bevoegde overheid, in dit geval de Gemeente Bernheze. Deze zal vervolgens een besluit nemen inzake de te volgen procedure. IDDS Archeologie wil meegeven dat voordat dit besluit genomen is, er niet begonnen kan worden met bodemversturende activiteiten of activiteiten die voorbereiden op bodemverstoringen.

6.1. Punt van aandacht

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het onverwacht aantreffen van wel het ongezien vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Aangezien het onderzoek is uitgevoerd door middel van een steekproef kan echter, op basis van de onderzoeksresultaten, de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische waarden niet gegarandeerd worden.

Wij wijzen u er graag op dat indien archeologische waarden worden aangetroffen deze conform de Monumentenwet 1988, artikel 53, bij de minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gemeld dienen te worden. Dit kan door het invullen van het vondstmeldingsformulier op de website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (www.cultureelerfgoed.nl) of door contact op te nemen met het Archismeldpunt (archismeldpunt@cultureelerfgoed.nl).

Literatuur en kaarten

ANWB, 2005: *ANWB Topografische Atlas Noord-Brabant 1:25000*, Den Haag.

Centraal College van Deskundigen, 2010: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 3.2, Gouda.

Bos, P.A. van den, 2011: *Plan van aanpak. Graafsebaan in Heesch, gemeente Bernheze*.

Holl, J. & R. van Lil, 2009: *Graafsebaan/ Nistelrodeseweg, Heesch (gemeente Bernheze): Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*, Amersfoort (ADC rapport 1827).

Moerman, S., 2011: *Programma van Eisen. Graafsebaan in Heesch, gemeente Bernheze*.

Mulder, E.F.J. de/ M.C. Geluk/ I.L. Ritsema/ W.E. Westerhoff/ T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/Houten.

Vervloet, J.A.J., 2000: Zandlandschap, in: S. Barends, *Het Nederlandse landschap, een historisch-geografische benadering*, Utrecht.

Lijst van afkortingen en begrippen

Afkortingen

Archis	Archeologisch Informatie Systeem
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
GPS	<i>Global Positioning System</i>
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld (het landoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
PvE	Programma van Eisen
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Verklarende woordenlijst

eerdgrond	grond met een humushoudende minerale bovengrond van meer dan 50 cm, ontstaan door invloed van de mens, vaak gaat het om een esdek
esdek	dikke humeuze laag ontstaan door eeuwenlange bemesting; beschermt de oorspronkelijke bodem tegen ploegen en andere verstoringen
horizont	kenmerkende laag binnen de bodemvorming
humeus	organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem
silt	zeer fijn sediment met grootte 0,002-0,063 mm
slak	steenachtig afval van metaal- of aardewerkproductie

Bijlage 1: Topografische kaart

Projectnummer: 27360211
 Projectnaam: Heesch, Graafsebaan

Legenda

Plangebied

Bijlage 2: Proefsleuvenoverzicht

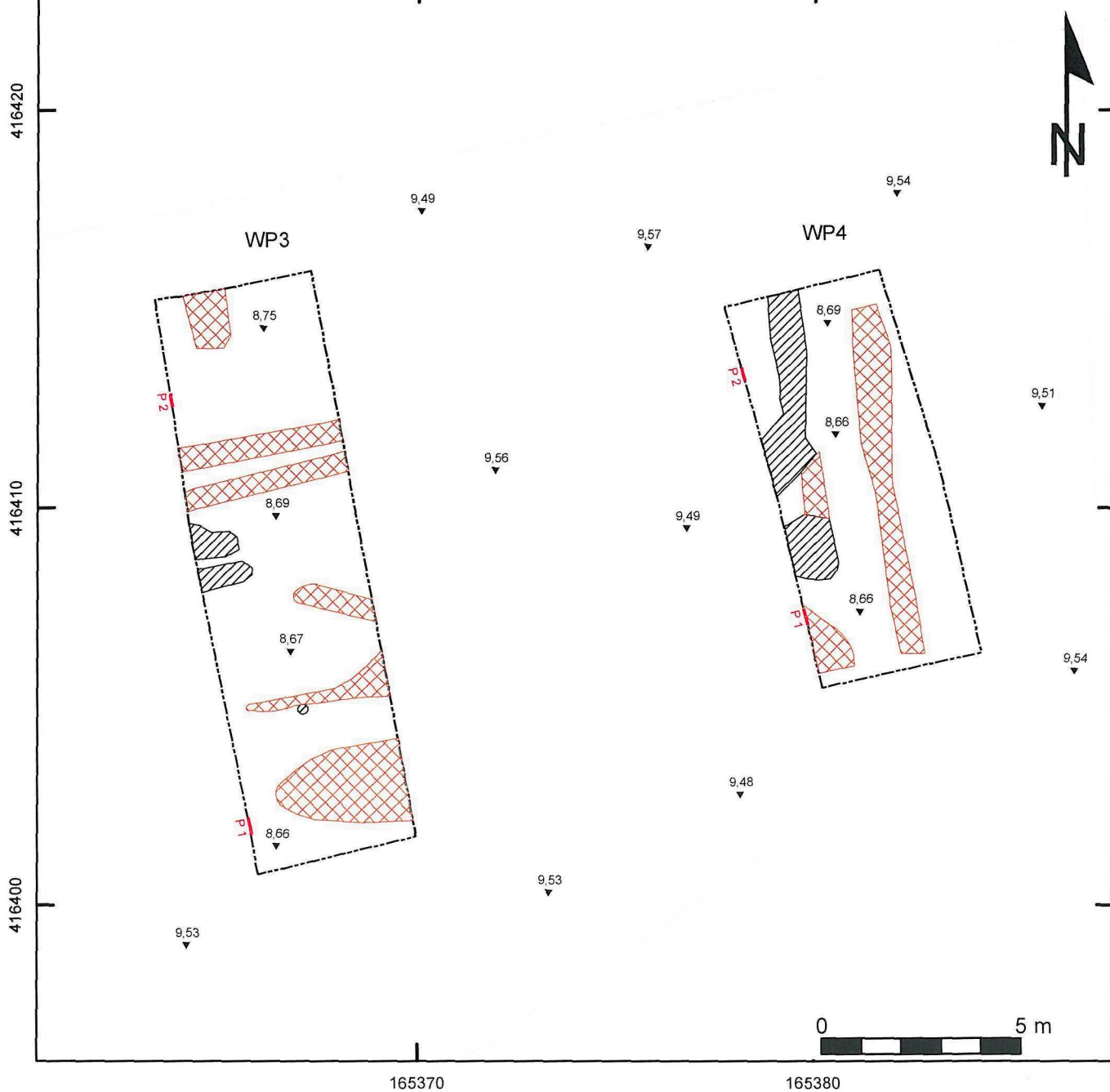
Projectnummer: 27360211
Projectnaam: Heesch, Graafsebaan

Legenda

- Proefsleuf
- Plangebied

Bijlage 3A: Allesporenkaart (oostelijke deel)

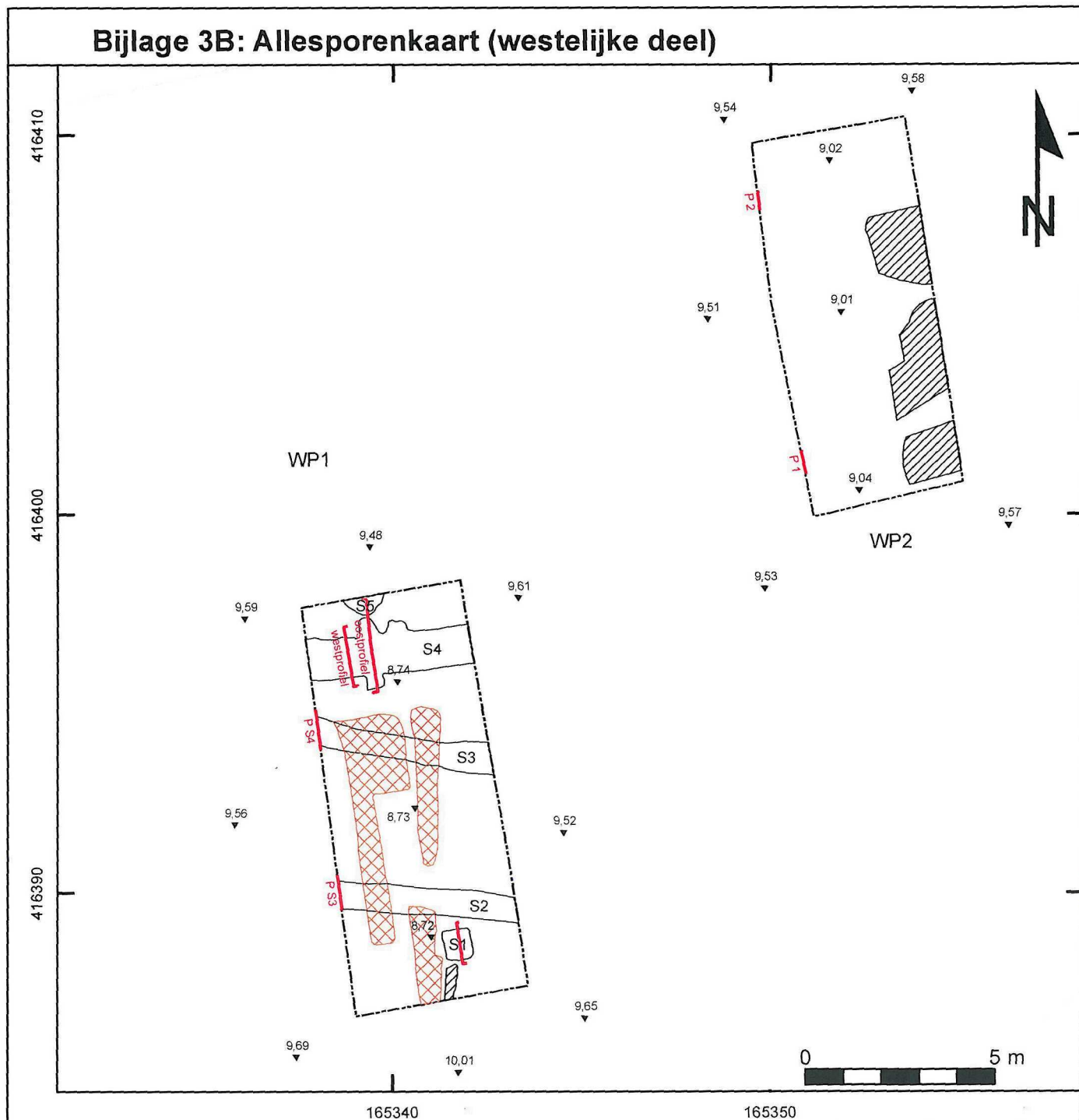
Projectnummer: 27360211
Projectnaam: Heesch, Graafsebaan

Legenda

- ▼ Hoogtemaat (m NAP)
- Profiel
- ▨ Verstoring
- ▤ Zone met spitsporen
- Werkput

Bijlage 3B: Allesporenkaart (westelijke deel)

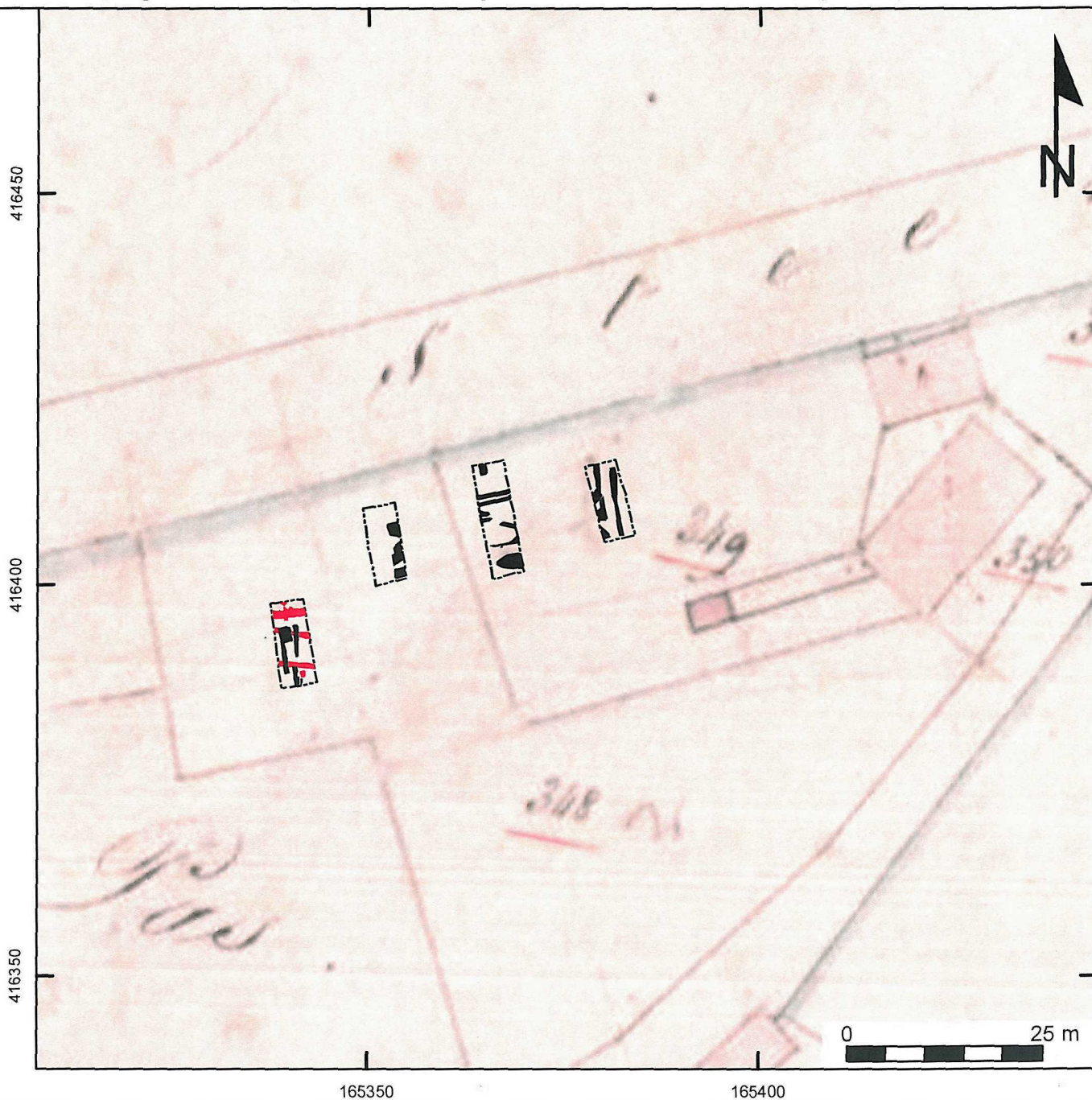
Projectnummer: 27360211
Projectnaam: Heesch, Graafsebaan

Legenda

- ▼ Hoogtemaat (m NAP)
- Profiel
- ▨ Verstoring
- ▩ Zone met spitsporen
- Spoor
- ▭ Werkput

Bijlage 4: Allesporenkaart op kadasterkaart minuutplan (1811-1832)

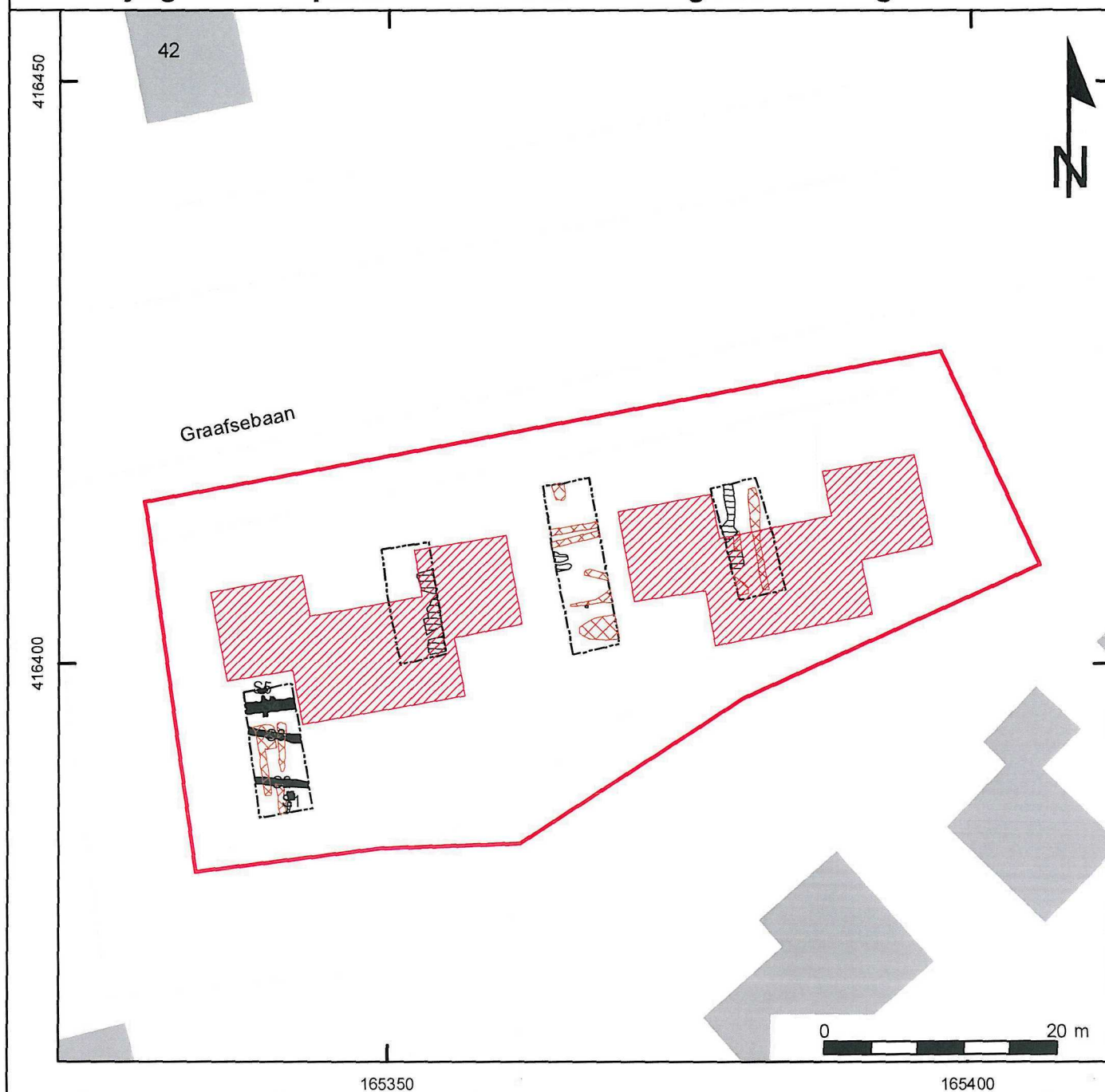
Projectnummer: 27360211
Projectnaam: Heesch, Graafsebaan

Legenda

- Spoor
- Verstoring
- Werkput

Bijlage 5: Allesporenkaart met toekomstige bebouwing

Projectnummer: 27360211
Projectnaam: Heesch, Graafsebaan

Legenda

- Toekomstige bebouwing
- Spoor
- Verstoring
- Zone met spitsporen
- Werkput

Bijlage 6: Determinatielijsten vondsten

Determinatielijst vondstmateriaal

vondstnr	codering (ABR)	baksel	vorm	Rand	Bodem	Wand	Gruis	aantal	kleur	versiering	plaats versiering	plaats glazuur	daterings code	datering	opmerkingen
1	KBM	grijsbakkend	dakpan	1				1	grijs				NTBC		
1	KER	faience	bord			1		1	wit	geometrisch			NTBC		
1	KBM	roodbakkend	baksteen			5		5	oranje				NTBC		
1	KER	steengoed	indet			1		1	paars	zoutglazuur			NTA	16e eeuw	
1	KER	roodbakkend	indet			2		2	oranje				indet		
1	KER	grijsbakkend	indet			1		1	grijs				LMEB		
2	KER	steengoed	kan			1		1	grijs	gevlamd		uit	LMEB	1350-1450	Siegburg
2	KER	grijsbakkend	indet			2		2	grijs				LMEB		
2	KBM	roodbakkend	baksteen			1		1	oranje				NT		
3	KER	grijsbakkend		1		1		2	grijs				LMEB	12e-13e eeuw	kogelpot
4	KER	Paffrath	pot	3				3	grijs	metaalglans	in en uit		LMEA	12e eeuw	diameter potopening 13 cm
5	KER	steengoed	kruik		1			1	beige	standlobben			LMEB/NTA	15e/16e eeuw	
5	KER	kogelpot	pot	1				1	grijs				LMEAB	12e/13e eeuw	
6	KBM	roodbakkend	baksteen	2				2	oranje				NT		
6	KER	pijpaarde	pijp	1				1	grijs	hiel- en zijmerk			NTB	1750-1800	gekroonde H
6	KER	grijsbakkend	indet			1		1	grijs				LMEB		
6	KER	industrieel witgoed	indet			1		1	wit	tinglazuur		in en uit	NTC		
7	KBM	roodbakkend	baksteen			2		2	oranje				NTBC		
7	KER	pijpaarde	pijp			1		1	grijs				NTBC		pijpensteel
7	KER	industrieel witgoed	kom/kop			1		1	wit	tinglazuur		in en uit	NTC		
7	KER	steengoed	fles			1		1	paars	zoutglazuur		uit	NTBC		
7	KER	roodbakkend	pot			1		1	groen	koperoxide	uit	uit	NTBC		
7	KER	roodbakkend	indet			1		1	oranje	mangaanoxide	in	in en uit	NTAB		
7	KER	roodbakkend	pot	1				1	oranje	loodglazuur		in	NTBC		
8	MX	ijzerslak	brok			1		1	grijs				ME-NT		
8	KER	industrieel witgoed	indet	1				1	wit	stempel	onder	in en uit	NTBC	19e, 20e eeuw	Petrus Regout & Co, Maastricht
8	KBM	roodbakkend	baksteen		1			1	paars				NTBC		
8	KER	steengoed	indet			1		1	bruin	zoutglazuur		uit	NTA	16e eeuw	
8	KER	roodbakkend	indet			1		1	oranje				NT		
8	NS	leisteel	daklei			1		1	grijs				indet		
8	KER	faience	indet			1		1	wit	kobaltoxide	in	in en uit	NTBC		
8	KER	grijsbakkend	indet			2		2	grijs				LMEB		
9	NS	leisteel	daklei	1				1	grijs	doorboring			indet		
9	KER	pijpaarde	pijp	1				1	grijs	hielmerk			NTB	17e/18e eeuw	pijpensteel
9	KER	porselein	kom/kop			2		2	wit	kobaltoxide, floraal	uit	in en uit	NTC		
9	KBM	roodbakkend	baksteen			2		2	oranje				NTB		verweerd
9	KER	roodbakkend	bord	1				1	oranje	slib	in	in	NTAB	17e eeuw	
9	KER	roodbakkend	indet			1		1	oranje	loodglazuur		in en uit	NTB	17e / 18e eeuw	
9	KER	roodbakkend	indet			2		2	oranje				NTB		
9	KER	roodbakkend	indet			1		1	oranje	loodglazuur	in		NTB		
9	KER	steengoed	kruik	1	1			2	beige	zoutglazuur, standlobben	uit		LMEB/NTA	15e/16e eeuw	
9	KER	faience	bord	1				1	wit	polychroom	in	in en uit	NTC	18e, 19e eeuw	
9	KER	zoutglazuur	indet			1		1	grijs	zoutglazuur	uit		LMEB	15e eeuw	
9	KER	Paffrath	indet			1		1	grijs				LMEA	12e eeuw	
9	KER	grijsbakkend	indet			1		1	grijs				LMEB	13e eeuw	kogelpot
10	KER	roodbakkend	indet			1		1	oranje	loodglazuur	in	in en uit	NTB	17e / 18e eeuw	
10	NS	leisteel	daklei			2		2	paars				indet		
10	KER	industrieel witgoed	kom/kop	1				1	wit	tinglazuur		in en uit	NTC	19e, 20e eeuw	
10	KBM	grijsbakkend	dakpan			1		1	grijs				NTC		

Determinatielijst vondstmateriaal

vondstnr	codering (ABR)	baksel	vorm	Rand	Bodem	Wand	Gruis	aantal	kleur	versiering	plaats versiering	plaats glazuur	daterings code	datering	opmerkingen
10	NS	tefriet	maalsteen			1		1	grijs				LMEAB		
10	KBM	grijsbakkend	baksteen	1				1	paars				NTC		
10	KER	steengoed	indet	1				1	bruin	zoutglazuur		in en uit	NTA	16e eeuw	
10	KER	steengoed	pot	1				1	grijs	zoutglazuur		in en uit	NTA	16e eeuw	
10	KER	grijsbakkend	indet			2		2	grijs				LMEB		
11	KER	roodbakkend	indet		1			1	oranje	loodglazuur		in	NTAB		
11	KER	industriel witgoed	indet		1			1	wit	tinglazuur		in en uit	NTC		
11	KER	pijpaarde	pijp		1			1	grijs				NTB		
11	KBM	roodbakkend	dakpan		1			1	oranje				NTBC		
11	KER	steengoed	kan		1			1	bruin	zoutglazuur		uit	NTA		
11	KER	steengoed	kan		1			1	grijs				LMEB	14e, 15e eeuw	
11	KER	protosteengoed	kan	1	1			2	grijs	kleine standlobben			LMEB	13e eeuw	
11	KER	Andenne	indet	1				1	lichtgrijs				LMEB	12e, 13e eeuw	
11	KER	Andenne	indet			1		1	rood	rolstempel			LMEB	12e, 13e eeuw	

Bijlage 7: Periodentabel

